

речи: „Да ли си ти Онај који ме ставио / На Врх мача / Или (ме) са њега Скинуо” (песма „Запитаност”).

Мајсторија песничког језика, није ли можда и у томе што нас песмотворац доведе до ивице одговора, а онда остави на пола пута, без одговора – ко смо ми у ствари? Нашој песникињи, управо то је пошло за руком. И да овај раскошни цветник није у славу љубави просејала, у најширем и врло одређеном смислу већ неким чудом у књигу уз поменуте, урезала само песму од пет стихова „Запитаност” – било би довољно.

Милуника МИТРОВИЋ

ЛАМЕНТ НАД ЧОВЕКОМ

Слободан Јовић, *Исусов ѿрн*, Српска књижевна задруга, Београд 2021

Слободан Јовић својом новообјављеном песничком збирком *Исусов ѿрн* изнова сведочи о неопходности постојања религијско-контемплативног погледа на савременог човека и свет уопште. Посматрамо ли за тренутак сам наслов збирке, лако је можемо повезати са Јовићевим ранијим остварењима. У фокусу стваралаштва још једном се налази тематика хришћанства, овога пута прожета питањима о свакодневици и ратној проблематици, уз покушаје метапоетичких израза. Елементи дубоко личних осећања прожети су филозофским разматрањима вечних питања ишчекивања епифанијског и разумевања уметности, што неретко постаје једно исто.

Подела збирке на три неједнаке целине насловљене „Крст који хода”, затим „Припјат”, да би се завршила тачком у облику поетичке целине „Месо”, условљава разматрања судбине људскости сведене на телесно. Пратећи линију поражавања свеопштости божанског у хуманом, читалац се сусреће са добро познатим ситним тугама и радостима обичног човека. Читајући први циклус песама под насловом „Крст који хода”, лирског субјекта затичемо запитаног над управо тим онеобиченим призорима сеоске свакидашњице. Ауторски глас разјашњава премисе готово искључиво религијском и поетичком нотом, тако да се оне међусобно условљавају. Присуство божанског се истиче сасвим сугестивном употребом симбола крста, неба, голуба и нужности веровања. На тај начин хијерофанија прожима далековод, нутриционисту и хлеб, једнако колико и црквени календар. Домишљатим ауторским решењима ова поистовећивања попримају улогу сведочанства једне контемплативне природе. Дескриптивне песме се тако показују као дубоко рефлексивне, аналогно Дучићевим „Јаблановима” или „Сунцокретима”. Предметни свет се

манифестује као артефакт, а иза свега људског приметна је виша замисао која му уједно и претходи. Унутар најопсежнијег циклуса збирке издваја се песма насловљена „Велико уво” као ефектан продор савремености у традицију. Заснована на контрастирању причања и саслушавања, песма излаже мучни стваралачки процес који води универзалној идеји о поезији која лечи. Управо у њеним стиховима налазимо решење насловне одреднице самог циклуса и сазнајемо песника као антички поиманог доносиоца светлости и сазнања. Непосредно потом следи песма „Исусов трн” са поднасловом „*euphorbia milli*”. Поистовећивањем биљке са религијом самом, лирски субјекат се открива као скромна природа, саживљена са правилима религије и спремна да истраје. Хришћански идеал прилагођава се човеку, а човек тежини крста који носи, „по мојој мјери”. Сагледавањем ових песама проналазимо готово архетипску идеју „обнове вегетативног елемента душе”, коју је раније излагао Жарко Видовић. Биљка као идеал чистоте и недодирљивости неопходна је за повезивање са сферама духовног света. Измирењем биљног и људског долази до суживота и стапања са божанским. Из недоумица које муче лирског субјекта ишчитавамо потребу за писањем као утехом (од)говора. Становиште песничког гласа могло би се окарактерисати као индивидуа изгубљена под празним небом. То више није Шантићев убоги пук који беспомоћно чека него активни дух који у свему види, тражи и захтева отелотворење космичког. Наставком збирке присилна делотворност одлази у погрешном смеру, а идеје хармоније остају у оквиру некадашњег, са читањем све удаљенијег идеала. Нежељени исходи прете да постану мантра егзистенцијалне коначности.

Насупрот елаборираним песмама религиозне тематике, песме о пеништву самом имају мање срећна решења и често се показују као продужена рука популарне псеудопоезије. Аутору се лако дешава да склизне у клишеирано и патетично, попут куће у којој се „саме од себе, / свјетилке пале” по уношењу књига поезије или неуспешног путовања које постаје „плодоносно”, будући да је изродило песму. Чини се да аутор понегде успева да превазиђе ограничења која сам себи поставља већ виђеним поетичким изразима, али бисмо то радије окарактерисали као изузетак него као правило. Збирка на махове оставља утисак универзалности само наизглед баналних људских искустава, те се песме дају читати као приче у малом. На том интертекстуалном плану, „Реликвија” Слободана Јовића садржи нешто од болне тривијалности „Шољице кафе” Ивана Цанкара. У тој тривијалности нема ничега безначајног, па се и у најобичнијем доживљају крије потреба за причом. Чини се да је та идеја управо и тежња самог аутора, будући да у једном од својих интервјуа који је објављен на каналу Инфо Бијељина, истиче „потрагу за смислом у наизглед бесмисленим ситуацијама” као неопходност.

Друга целина, „Припјат”, позива се на раније изнету песникову идеју да поезија треба да „посведочи индивидуалном и колективном страдању”, односно да је „синоним за поезију сведочанство”. Наведено се да приметити, колико у именовању циклуса по савременом граду – некрополи, толико и у узнемиренем тону и самртном призвуку који прожима саме песме. Инкорпорирајући мотиве мува и мрава у своје песме, Јовић враћа читаоца коренима, основи природе као непроменљиве и недодирљиве. Напуштањем домена биљног, песник се одмиче и од идеје чистог, неповређеног постојања што одговара другом циклусу као умногоне супротном и супротстављеном хармонији првог дела збирке. Анимални аспекти су на овом месту морално надређени разудареном људском фактору, те муху проналазимо као савест, док је свест мрава једнака лакоћи човековог страдања. Удаљавањем од вегетативног исконског божанског фактора, човек се нужно враћа на примитивно. Смрт, бесмисао и колективна несвестица надилазе контекст рата и постају проблем неосетљивог савременог човека. Уникатним поигравањем модерном дигиталном сфером, аутор преиспитује путеве којима нас усмерава такав живот. Већ релативно исцрпљену тему информатизоване будућности Јовић успешно артикулише смештајући је у домен хришћанске религиозне свести у рату. Чини се да се аутор константно налази на граници умешног песничког израза, те збирка као целина оставља поприлично амбивалентан утисак. Преиспитивањем страдања и патњи ратних дешавања, лирски субјекат нас суптилно наводи на мисао сродну Ајнштајновом предвиђању о „светском рату који ће се водити луком и стрелом”. На том плану логичког следа збирке, суноврат је неизбежан.

Када посматрамо трећу, завршну целину збирке видимо да се она своди на свега једну песму „Месо”. То је узнемирујуће и исцепкано преиспитивање свега познатог и свођење света на „једну велику месару”. Доводећи у питање дефинисана школска знања, што чини и у појединачним песмама кроз читаву збирку, лирски субјекат се губи у маглинама одредница. Сцене касапљења једнако прожимају рат, високе школе и библијске параболе. Кулминација читаве збирке сажима се у оквире овог потресног поништавања материјалог и духовног. Раздражена схватања сувремености добијају на уверљивости услед исповедног тона песме. Овом поетском целином аутор употпуњује линеарни ток пропадања на ком је базирана збирка, од разматрања места људског у вишој промисли, преко ратних разарања све до огољености телесног. Збирка оставља упечатљивији ефекат као целина него што то чине појединачне песме, те вапај који их повезује постаје јасан наратив. Језовита слика којом се завршава збирка у виду приказа бога „наднијетог над котлом / у којем кључа људска чорба” представља сублимацију свега што је претећи пратило човеков пад. То је уједно и окончавање и разрачунавање са човеком

од кога и небо диже руке. Потреба за епифанијом се обистинује сразмерна (не)људском деловању у слици неизбежне апокалипсе.

Збирка *Исусов ѝрн* Слободана Јовића показала се као својеврстан ламент над човеком. Опомена човечанству сведеном на материјално ишчитава се као лајтмотивска порука, док једноставан, неоптерећен израз сугерише потребу да се исто саопшти свакоме. Без обзира на слабије тачке, попут западања у шаблоне, претераног идеализовања села и наивног метапоетичког израза, збирка показује зрелог, усредсређеног песника. Напуштајући химничне оквири, аутор креира болно дистопичну визију „црног времена опадања”. Због наведеног и не чуди смештање *Исусовог ѝрна* у ужи избор за награду Бранко Миљковић. Слободан Јовић успешно наставља линију религиозне поезије у српској књижевној свести и поништава њена ограничења.

Ленка НАСТАСИЋ

СИГНАЛ ЈЕ ОДЛИЧАН ПЛИВАЧ

Тумачења сивнализма, зборник радова, прир. Јелена Марићевић Балаћ, Еверест Медиа, Београд 2021

Тумачења сивнализма представља седамдесет прву одредницу у дуготрајној библиотеци „Сигнал”, едицији која је започела 1970. године објављивањем истоимене збирке песама Мирољуба Тодоровића, идејног творца овог неоавангардног покрета. Уједно, *Тумачења сивнализма* су и шести тематски зборник разнородних текстова о бројним сигналистичким феноменима. Поред најбројнијих научних радова, у зборнику се могу пронаћи и прикази, критике и есеји.

За разлику од претходног зборника *Токови сивнализма* (2018) који је био подељен, према врсти текстова, на „Приказе” и „Чланке и есеје”, *Тумачења* су организована у шест тематских целина, овим редоследом: „Сигнализам: теорија, поетика, историја”, „Сигнализам у свету. Сигнализам као призма српско-пољских веза”, „Токови рецепције сигнализма”, „О сигналистичкој прози”, „О сигналистичкој поезији” и „Интердисциплинарни и интермедијални хоризонти сигнализма”. Зборник обухвата двадесет пет текстова петнаест различитих аутора. Таква диспропорција аутора и чланака доказ је да у савременој науци о књижевности постоји више научника чија је ужа област интересовања управо сигнализам.

Прва три текста теоријског карактера део су докторске дисертације у настајању Ивана Шгерлемана, насловљене *Есејијика сивнализма*. Она су и одличан увод у зборник, јер у њима аутор мапира кључне сигналистичке